

Szent István király ünnepe

(augusztus 20.)

Ef 4,17–24

„Ne éljetez úgy, mint a pogányok”

⁷Azt mondom tehát, sőt figyelmeztetlek titeket az Úrban, ne éljetez úgy, mint a pogányok, akik hiúságokon járatják az eszüket. ¹⁸Sötétség borult elméjükre és elidegenedtek az istenes élettől tudatlanságukban, amely szívük megátalkodottságának következménye. ¹⁹Lelkileg eltompulva kicsapongásokra adták magukat, és kapzsiságból mindenféle ocsmányságot űznek. ²⁰Ti azonban nem ezt tanultátok Krisztustól, ²¹ha valóban őrá hallgattatok és megtanultátok, hogy Jézusban van az igazság. ²²Korábbi életmódokkal ellentétben vessétek le tehát a régi embert, akit a megtévesztő kívánság romlásba dönt. ²³Újuljatok meg gondolkodástok szellemében, s ²⁴öltöztétek magatokra az új embert, aki az Isten szerint igazságosságban és az igazság szentségében alkotott teremtmény.

Szent István a magyarok első apostoli királya 969/970-ben született és 1038-ban halt meg Esztergomban. Vallási műveltségét Adalbert prágai püspök nevelésének köszönhette, és Gizella bajor hercegnővel való kapcsolatában is ő közvetített. Gizella szintén a clunyi bencések által vezetett keresztény megújulási mozgalom elkötelezett híve volt. A keresztény eszméket férjében csak elmélyítette. A kitűnő diplomáciai érzékű István a kemény megoldásoktól sem riadt vissza az ország érdekében, de tendenciózusan építette országa struktúráját, amelyben az egyházi szervezet kiépítése igen fontos szerepet játszott. A kolostorok a lelkiesség és a műveltség központjai lettek, a püspökségek és a plébániarendszer kiépítése a közigazgatás fejlődésében nagy szerepet játszott. II. Szilveszter pápától kapott korona nemzetközi, politikai tekintélyt adott Istvánnak, egyenrangúvá tette őt más európai királyokkal. Negyvenkét évi uralkodás után, Mária mennybevételének ünnepén, augusztus 15-én halt meg hetvenéves korban. István tisztelete nemsokára elterjedt az ország határain túl is. Különösen Scheyernben és Bambergben, a bajor hercegi házzal való házassági kapcsolata következtében; azután Aachenben és Kölnben, ahová eljutottak egyes ereklyéi; Montecassinóban, főleg a bencés rendnek tett kiváltságai miatt, valamint a belgiumi Namurben. XI. Ince pápa 1686 novemberében, Buda visszafoglalása alkalmából az egész Egyházra kiterjesztette szeptember 2-ára helyezett ünnepét. Ma a

világegyház augusztus 16-án, a magyar egyház augusztus 20-án (mint Magyarország fővédőszentjét) ünnepli. Május 30-án a mai napig sértetlenül fennmaradt Szent Jobb-ereklyét tiszteljük.

A pogány szó a *paganus* latin *falusias* szóból származik. Mivel a kereszténység alapvetően nagyvárosi vallás volt, a nem keresztény kultuszok vidéken maradtak fenn igen sokáig. A „pogány” nem egy nem keresztény antik vallásnak a megnevezése, hanem az összes nem keresztény vallásnak az összefoglaló megnevezésévé vált. Ebben az efezusi levélben a pogány és a keresztény nem annyira elkülönülő kultusz, mint elkülönülő életformának a jelzéseként szerepel. A nem keresztény népek kultúrájáról nem korrektül ír a szerző, hanem azt a logikát követi, amely megtalálható a zsoltárokból is, és amelyet a héber próféták alkalmaztak a nem zsidó nemzetekkel szemben. A más népek – a pogányok – a szemükben nemcsak vallásilag voltak mások és alacsonyabb rendűek, hanem ezt állították róluk az emberi tudás és erkölcsiség minden területén. Ez az ellenségkép szükségszerű következménye is volt, mert alacsonyabb rendűnek kell tekinteni az ellenséget, ezt igazolni is kell, aztán már gyűlölhettük és el is pusztíthatjuk. Az efezusi levél az azonos városban élő nem keresztényekről állítja ugyanezt: alacsonyabb és kicsapongásokra épülő életszemléletük a szellemi és erkölcsi vakságuknak a következménye. Az efezusi keresztények és pogány társaik erkölcsi felfogása között bizonyára óriási volt a különbség. Ennek ellenére azt is meg kell jegyezni, hogy a kereszténység felvételével a pogánykeresztény egyházak tagjai sem azonnal váltottak életmódot. A zsidókeresztény közösségek például azért is tartózkodtak a pogánykeresztényekkel való érintkezéstől, mert általában erkölcsi életvitelük nem érte el a zsidókeresztény közösségek erkölcsi szintjét.

Szent István politikai és vallási vezetőként ezzel a kérdéssel sokkal mélyebben konfrontálódott, mint azt a későbbi legendákból könnyen kiolvashatnánk. A kereszténység megjelenésével nem került sor a korábbi magyar kultúra gyökeres kiirtására, nem veszett el minden magyar erény és szokás. A kereszténység felvétele inkább csak a latin kultúrához való mélyebb kötődést jelentette a bizánci birodalmi kereszténységgel szemben. Istvánnal nemcsak vallásváltás történt a magyarok között, hanem inkább jelentős kultúraváltás. A szerzetesek által oktatott kultúrának pedig a Biblián kívül számos antik könyv – például Marcus Aurelius a pogány erkölcsbölcseletről, sztoikus erkölcsi tanítása is része volt. Igen jelentős azonban az életmódváltás. A harcos, hódító nomád kultúra dicsőítéséről át kellett térni az országépítő földművelő kultúrára. A harcos büszkeség helyett a közösségépítő erények kerültek előtérbe. István nem csupán új formájú kereszténységet, hanem új

kultúrát és műveltséget is hozott az országba. Gellért karrierje István udvarában azt mutatja, hogy a művelt keresztény püspököknek éppen műveltsége miatt volt nagyobb tisztelete az udvarban.

A keresztény missziót gyakorta leegyszerűsítjük olyan propagandával, amely előkészíti a megtérést eredményező döntést, és a kereszttség felvétele után már keveset törődünk a keresztény ember gondolkodásának formálásával. Az első keresztény közösségek tekintélye nem pusztán az imádság kultúrájának műveléséből fakadt, hanem abból is, hogy az életük szervezésére jobb szokásrendszert tudtak meghonosítani. Itáliában azért használták Konstantin császár után a plébániarendszert a közigazgatási hálóként, mert jobban tudta szervezni a közeletet, mint a korábbi pogány struktúrák. A keresztény hit és meggyőződés próbája, hogy tud-e olyan közösséget létrehozni, amely hatékonyságában felülmúlja a vallási motívumok nélkül szervezett közösségeket. Ez a siker minden ellentétes propaganda ellenére is igazolni fogja a kereszténység társadalmi létjogosultságát. Viszont ha erre képtelen, csak vallási ideológiai vitához vezet. István és Gizella jól tudták, hogy mire kell használni keresztény meggyőződésüket, és hogyan kell kulturálisan és a közelet számára hasznossá tenni. Nem kereszténykultúrát műveltek, hanem az egész társadalom számára hasznos, új rendszert vezettek be. Ezt még mai ideológiai ellenfeleik is elismerik. A vallásos újítás másként szervezett országot jelentett. Szent Istvántól ilyen vonatkozásban ma is tanulhatunk.